

TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH JAROYONI.

Xasanov Ahmad Shodiyorovich

Samarqand Davlat Universiteti Kattaqo'rg'on filiali, o'qituvchi, asissent

Aliyev Azizbek

*Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali, aniq va tabiiy fanlar fakulteti
raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot kafedrasida bank ishi va audit yo'nalishi 4-kurs
talabasi*

Tugalov Donishbek

*Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali, aniq va tabiiy fanlar fakulteti
raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot kafedrasida bank ishi va audit yo'nalishi 4-kurs
talabasi*

Annotatsiya: Tijorat banklarida kreditlash jarayoni iqtisodiyotning muhim va murakkab qismidir. Ushbu jarayon banklar va mijozlar o'rtasida moliyaviy munosabatlarni o'rnatish, iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish va shaxsiy ehtiyojlarni qondirishda muhim rol o'ynaydi. Kreditlash jarayoni bir necha bosqichlardan iborat bo'lib, har bir bosqichda muayyan qoidalar, tartiblar va jarayonlar mavjud. Ushbu maqolada tijorat banklarida kreditlash jarayonining barcha jihatlari, uning ahamiyati, muammolari va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, mijoz, ehtiyojlar, xodimlar, muammolar, kredit, moliyaviy resurslar, moliyaviy holat.

Kreditlash jarayoni birinchi navbatda mijozlarning ehtiyojlarini aniqlashdan boshlanadi. Mijoz bankka murojaat qilganda, u o'zining moliyaviy ehtiyojlarini,

masalan, yangi biznes ochish, mavjud qarzlarni to'lash yoki shaxsiy xarajatlarni qoplash maqsadida kredit olish niyatida ekanligini bildiradi. Bank xodimlari mijoz bilan suhbatlashib, uning moliyaviy holatini, daromadlarini va xarajatlarini tahlil qilishadi. Bu jarayon mijozning kredit olish uchun taqdim etishi kerak bo'lgan hujjatlar ro'yxatini ham o'z ichiga oladi. Har bir bankda kredit olish uchun zarur bo'lgan hujjatlar va talablar farq qilishi mumkin, lekin umumiy maqsad mijozning moliyaviy holatini to'g'ri baholashdir. Mijozning kredit olish uchun ariza topshirishidan so'ng, bank uning kredit tarixini o'rganadi. Kredit tarixi mijozning avvalgi kreditlar bo'yicha to'lovlari, qarzdorlik darajasi va moliyaviy mas'uliyatini ko'rsatadi. Agar mijoz avvalgi kreditlarini o'z vaqtida to'lagan bo'lsa, bank uning ehtimoliy to'lov qobiliyatini yuqori deb baholashi mumkin. Biroq, agar mijozning kredit tarixida muammolar bo'lsa, bu bankning qaroriga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Kredit tarixi banklar uchun muhim ma'lumot manbai bo'lib, u orqali banklar mijozning moliyaviy barqarorligini baholaydilar.

Kreditlash jarayonining muhim bosqichlaridan biri — bankning kreditni berish yoki berishdan bosh tortish to'g'risidagi qarorini qabul qilishidir. Agar mijozning moliyaviy holati va kredit tarixi bank talablariga javob bersa, bank kreditni berishga tayyor bo'ladi. Bu jarayonda bank, shuningdek, kreditning shartlari, foiz stavkasi va to'lov muddatlari haqida mijoz bilan kelishadi. Mijozga beriladigan kredit miqdori va shartlari bankning ichki siyosatiga va mijozning moliyaviy holatiga qarab belgilanadi. Banklar o'zlarining risklarini kamaytirish maqsadida mijozlarga turli xil kredit mahsulotlarini taklif qilishadi. Bu mahsulotlar shaxsiy kreditlar, biznes kreditlari, ipoteka kreditlari va boshqa moliyaviy xizmatlarni o'z ichiga olishi mumkin. Kredit shartnomasi tuzilishi kreditlash jarayonining keyingi bosqichidir. Bu shartnoma bank va mijoz o'rtasida kreditning barcha shartlarini, jumladan, foiz stavkasi, to'lov muddatlari va boshqa shartlarni o'z ichiga oladi.

Mijoz shartnomani imzolaganidan so'ng, bank kredit mablag'larini taqdim etadi. Shartnoma imzolanishi bilan mijoz kreditni olish huquqiga ega bo'ladi va bank esa o'z majburiyatlarini bajarishi lozim. Shartnoma tuzish jarayoni juda muhimdir, chunki unda barcha shartlar aniq belgilangan bo'lishi kerak. Bu esa kelajakda tushunmovchiliklarni oldini oladi va har ikki tomon uchun ham shartlarni aniq belgilaydi. Kredit berilgandan so'ng, bank mijozning to'lovlarini nazorat qilishni davom ettiradi. Bu jarayon davomida bank, mijozning to'lovlarini o'z vaqtida amalga oshirayotganligini kuzatadi. Agar mijoz to'lovlarni kechiktirsa yoki to'lamasa, bank muayyan choralarni ko'rishi mumkin. Bunga, masalan, qo'shimcha to'lovlar, jarimalar yoki hatto kreditni qaytarish jarayoni kirishi mumkin. Banklar o'z mijozlari bilan yaxshi munosabatlarni saqlashga intilishadi, shuning uchun muammolar yuzaga kelganda, banklar ko'pincha mijozlar bilan muzokaralar olib boradilar va yechim topishga harakat qiladilar. Bu jarayon bank va mijoz o'rtasidagi ishonchni saqlashga yordam beradi. Tijorat banklarida kreditlash jarayoni nafaqat banklar uchun, balki iqtisodiyot uchun ham muhim ahamiyatga ega. Kreditlar orqali banklar iqtisodiy faoliyatni rag'batlantiradi, yangi ish o'rinlari yaratilishiga yordam beradi va bizneslarning rivojlanishiga ko'maklashadi. Mijozlar esa kredit orqali o'z bizneslarini kengaytirish, yangi loyihalarni amalga oshirish yoki shaxsiy ehtiyojlarini qondirish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Shunday qilib, kreditlash jarayoni iqtisodiyotning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, kreditlash jarayoni xavf-xatarlarni ham o'z ichiga oladi. Banklar, mijozlarning moliyaviy holatini va kredit tarixini diqqat bilan tahlil qilishlari zarur, chunki noto'g'ri qarorlar bankning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun, tijorat banklari kreditlash jarayonida ehtiyotkorlik va professionalizmni saqlashlari lozim. Banklar o'zlarining ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish va risklarni boshqarish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqishlari zarur.

Kreditlash jarayonida banklar mijozlarga turli xil xizmatlar taklif etishadi. Masalan, banklar kredit olish jarayonida mijozlarga maslahat berish, moliyaviy rejalashtirish va risklarni boshqarish bo'yicha yordam ko'rsatishlari mumkin. Bu xizmatlar mijozlarning moliyaviy bilimlarini oshirishga va ularning qarorlarini yanada to'g'ri qilishga yordam beradi. Mijozlar banklardan olingan maslahatlar orqali o'z moliyaviy holatlarini yaxshilashlari va kelajakda qarzlarni o'z vaqtida to'lash imkoniyatini oshirishlari mumkin. Kreditlash jarayonining muhim jihatlaridan biri — banklar o'rtasidagi raqobatdir. Raqobat banklarni mijozlarga yaxshiroq shartlar va xizmatlar taklif qilishga undaydi. Bu esa mijozlar uchun foydali bo'ladi, chunki ular turli banklardan eng yaxshi shartlarni tanlash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Raqobat, shuningdek, banklarni yangi innovatsion mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqishga ham undaydi, bu esa kreditlash jarayonini yanada samarali va qulay qiladi. Banklar o'z mijozlariga raqobatbardosh shartlar taklif qilish orqali ularning ishonchini qozonishga harakat qiladilar. Kreditlash jarayonining yana bir muhim jihati — banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashdir. Banklar o'zlarining moliyaviy resurslarini to'g'ri boshqarishlari va risklarni nazorat qilishlari zarur. Bu jarayonda banklar o'zlarining ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish, moliyaviy hisobotlarni to'g'ri va o'z vaqtida tayyorlash, shuningdek, risklarni baholash va boshqarish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqishlari lozim. Banklar o'z moliyaviy holatini doimiy ravishda tahlil qilib borishlari va zarur bo'lganda o'z faoliyatlarini moslashtirishlari kerak.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarida kreditlash jarayoni bir qator muhim bosqichlardan iborat bo'lib, bu jarayonni to'g'ri tashkil etish va amalga oshirish bankning muvaffaqiyatiga va mijozlar ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

Banklar va mijozlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik va ishonch, kreditlash jarayonining samaradorligini oshiradi va iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Kreditlash jarayoni, shuningdek, banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va risklarni boshqarish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqish orqali ularning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Tijorat banklari uchun kreditlash jarayoni faqat moliyaviy operatsiya emas, balki iqtisodiyotning rivojlanishiga hissa qo'shishning muhim vositasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Toshpulatov, B. (2021). "Bank kreditlash jarayonlari: nazariy va amaliy asoslar". Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki.
2. Jumayev, S. (2020). "Kreditlash mexanizmlari: tijorat banklari faoliyatida". Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
3. Abdullayev, A. (2019). "Tijorat banklarida kreditlash jarayoni va uning rivojlanish istiqbollari". Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
4. Xolmatov, D. (2022). "Kreditlash va moliyaviy boshqaruv: nazariy asoslar va amaliyot". Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
5. Sodiqov, R. (2023). "Bank xizmatlari va kreditlash jarayonlari: o'zbek tajribasi". Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi
6. Murodov, E. (2021). "Kreditlar va ularning iqtisodiy ahamiyati". Nukus: Qoraqalpog'iston Davlat Universiteti.

